

FIIA 6/2017

COMMENT

Katja Creutz & Olli Ruohomäki
Ulkopoliittinen instituutti

Luottamus monenkeskisiin yhteistyöfoorumeihin palautettava: YK:ta tarvitaan enemmän kuin koskaan

Maailman on vahvistettava instituutioita, jotka luotiin lujittamaan rauhaa ja turvallisuutta. Kansainvälisen oikeuden heikentäminen on lopetettava. Unilateralismi ei riitä ratkaisuksi monimutkaisiin asioihin, jotka koskettavat lukuisia valtioita.

Maailma on kaoottisessa tilassa. Uusi moninapainen maailmanjärjestys antaa yhä odotuttaa itseään. Suuret alueet Keski- ja Etelä-Aasiasta Lähi-itään, Afrikan sarvesta Pohjois-Afrikkaan ja Saharan eteläpuolisen Afrikan alueeseen vaikuttavat olevan loppumattomien konfliktien vallassa. Tämä epävakauden jännitteinen kaari on toistaiseksi täällä jäädäkseen.

Suurvaltojen keskinäinen voimainkoetus, alueellisten jännitteiden nousu, kilpailu hupenevista luonnonvaroista ja geopolitiikan muutokset lietsovat konflikteja. Tästä syystä konflikteja on yhä vaikeampi ymmärtää tai ratkoa. Näennäisesti loputon väkivalta, sota ja levottomuudet kuvaavat sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen laajempaa hajautumista.

Syvä keskinäinen epäluottamus vallitsee maiden välillä monilla eri alueilla, ja se vaikuttaa monenkeskisten instituutioiden toimintaan. YK:lla on suuria vaikeuksia sen perimmäisessä tehtävässä: kansainvälisen rauhan ylläpitämisessä ja palauttamisessa.

Konfliktien hallinnan ja turvallisuuden turvaamisen ohella YK ponnistelee alati laajentuvan globaalihallinnan agendan kanssa. Asioiden monimutkaisuus ja teknologian nopea kehittyminen tekevät yhteisten ratkaisujen löytämisen vaikeaksi esimerkiksi ilmastonmuutoksen

tai tekoälyn saralla. Enenevä määrä toimijoita tarvitaan vaikuttamaan normatiivisen kehitykseen, jotta poliittinen legitimitetti voidaan taata. Yksityisten tahojen ja alikansallisten toimijoiden on oltava osa ratkaisua, ja aiempaa useamman valtion pitää saada todellista vaikutusvaltaa globaalissa päätöksenteossa. Nousevat vallat kuten Brasilia, Etelä-Afrikka ja Intia on saatava mukaan globaalin johtajuuden rakenteisiin.

Moni olisi valmis hylkäämään maailmanjärjestön kokonaan, vaikka YK:ta tarvitaan tänään enemmän kuin koskaan. YK on ainoa todellisen globaalin legitimitetin lähde, koska sen puitteissa kaikki maat ovat yhtäläisesti edustettuina. Lisäksi monia kansainvälisen yhteisön kohtaamia ongelmia, kuten kehityskysymyksiä, pakon sanelemaa siirtolaisuutta ja terrorismia ei voida ratkoa yksittäisissä valtioissa.

YK on monimutkaisen kansainvälisen verkoston keskiössä, joka koostuu valtiosopimuksista, kansainvälisistä järjestöistä ja regiimeistä. Tällaisen valtiokeskeisen järjestelmän voimassa pitäminen on pienempien valtioiden intressissä. Silti myös vaikutusvaltaisimmat valtiot hyötyvät YK:sta ja monenkeskisistä prosesseista, koska ne mahdollistavat heidän johtajuutensa globaalihallinnan standardien asettamisessa. Kiina ja muut kes-

keiset valtiot voivat lopulta hyötyä lopputuloksista.

YK:ta on arvosteltu tehottomaksi ja kalliiksi. Se on saanut kritiikkiä myös organisatorisista puutteistaan ja suunnattomuudestaan. Jotta luottamus YK:hon voidaan palauttaa, sen pitää kyetä muuttamaan ja parantamaan omaa hallintoaan. Huomiota pitää yhä kiinnittää muutuneisiin valtasuhteisiin järjestön sisällä. Periaatteina tulee olla laaja osallistuminen ja läpinäkyvyys. YK tarvitsee myös suurvaltojen tukea pystyäkseen palauttamaan asemansa johtavana globaalihallinnan instituutiona. Kiina on lisännyt osallistumistaan monenkeskisiin instituutioihin, esimerkiksi rauhanturvaamiseen ja osoittanut pientä halukkuutta ottaa ensimmäisiä askelia moninapaisen maailmanjärjestyksen johtajana. Järjestön päärahoittaja Yhdysvallat ei kuitenkaan tiedä hyvää YK:lle, sillä se on uhannut leikata rahoitustaan järjestölle. Samaan aikaan Yhdysvaltain kongressi saa käsiteltäväkseen aloitteita, jotka tähtäävät maan vetäytymiseen maailmanjärjestöstä kokonaan.

Kollektiivisen turvallisuuden suhteen epäluottamus turvallisuusneuvostoon on vaikea hoitaa, koska uudistuksia ei ole näköpiirissä. Ainoastaan geopolittisten jännitteiden lievennys voi helpottaa konflikteja, kuten Syyriaa. Kansainvälinen

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

sekasortoinen tilanne, jonka seurauksena maailmanjärjestys on uudelleenmuotoutumassa, vaikeuttaa arviointia siitä, miten suurvaltojen väliset suhteet kehittyvät. Tärkeäksi muodostuvat kuitenkin jo vakiintuneet yhteistyöfoorumit, kuten YK.

Ainoa tie eteenpäin on rakentaa tukea legitiimeille YK-tuetuille velvoitteille, joita tarvitaan ennaltaehkäisemään ja rajaamaan konflikteja. Aiemmat yritykset hallita konflikteja ilman YK-mandaattia ovat epäonnistuneet pahasti. YK:lle ei ole vaihtoehtoja, koska NATO eikä EU omaa vaikutusvaltaa läntisen pallonpuoliskon ulkopuolella. Sen vuoksi turvallisuusneuvoston pysyvillä jäsenmailla on vastuu näyttää esimerkkiä kansainvälisen yhteisön uskottavuuden jälleenrakentamiseksi, niin poliittisen päätöksenteon kuin konfliktialueiden rauhanturvaamisen suhteen.

Monista haasteista ja mahdollisista vaikeuksista huolimatta uskoa YK:hon ja monenkeskiseen yhteistyöhön ei tarvitse menettää. Kestävän kehityksen tavoitteiden ja Pariisin ilmastopimuksen hyväksymiset vuonna 2015 osoittavat, että kansainvälinen yhteisö pystyy sopimaan asioista, kun siihen löytyy riittävästi poliittista tahtoa. Myös turvallisuusneuvoston pysyvien

jäsenmaiden kyky liittyä yhteen YK:n uuden pääsihteerin António Guterresin valinnan taakse vuonna 2016 antaa toivoa. Pääsihteeri tarvitsee kuitenkin kyseisten jäsenmaiden tuen pystyäkseen säilyttämään YK:n globaalihallinnan keskeisenä osana taistelussaan nurkkakuntaisuutta ja eristäytymispolitiikkaa vastaan.